

De Bornse Courant al 110 jaar bij de tijd: deel -1-

Annemarie Haak

Een respectabele dame, die wekelijks bij alle gezinnen binnen de gemeente op de deurmat valt, inmiddels al bij nagenoeg 10.000 adressen. Een krant waar naar uitgekeken wordt en die gretig gelezen wordt. De "Bornse Courant" is een medium dat hoort in een gemeenschap als Borne, die benieuwd is naar alles wat er in die gemeente gebeurt. Kortom de Bornse Courant is er voor de Bornse gemeenschap en dat nu al 110 jaar lang. Hier volgt het eerste deel van de lange historie van de Bornse Courant.

Als we in de historie van deze krant duiken komen we terecht bij het begin van de twintigste eeuw waar J.C. Heise het idee oppert om een krant uit te geven. We schrijven het jaar 1902. Deze geboren Drent had voordien een hele tijd in Zuid Afrika vertoefd, waar hij zich opgewerkt had tot chef van de staatsdrukkerij. Toen de Boerenoorlog in 1899 uitbrak in dit zuidelijke continent, sloot Heise zich aan bij Paul Krüger, die destijds president

"De Bijenkorf", hier rechts op de foto, het pand waar de Bornsche Courant werd geboren.

van Zuid Afrika was. Hij reisde met hem per trein het hele land door om de strijd aan te binden tegen de Britten. Eén van de wagons was ingericht als drukkerij en hier vervaardigde Heise pamfletten voor Krüger. Uiteindelijk wordt het tweetal toch door de Britten gevangen genomen en het land uitgezet. Ze komen op transport naar Nederland waar ze onder de hoede van een vluchtelingencomité worden gesteld. Albert Spanjaard, één van de directeurs van de gelijknamige textiel fabriek, was lid van dit comité en hij haalt Heise over om naar Borne te komen en hier een drukkerij op te starten. Daar zat uiteraard ook een beetje eigenbelang bij, want Borne kende in die tijd nog geen drukkerij. De fabriek moest al haar drukwerk naar Hilarius in Almelo brengen.

Heise begint zijn bedrijf aan de Peppelenlaan, thans Grotestraat geheten op de plek waar nu het winkelcentrum De Nieuwe Markt staat. De boek- en kantoorboekhandel met Drukkerij krijgt de naam "De Bijenkorf".

Het is ook op deze locatie dat Heise begint met de uitgave van de Bornsche Courant. Op zich een heel gedurfde onderneming, want het dorp telde amper 5000 inwoners, waarvan een aantal niet konden lezen of schrijven. Daarbij stelde het aantal middenstanders ook niet veel voor, dus advertenties waren er eveneens niet veel om te verkopen. Om het publiek te laten wennen aan een krant bracht

Heise eerst twee proefexemplaren uit. De eerste verschijnt op 14 juni 1902. Heise kondigt zijn geesteskind als volgt aan:

"Aan den Lezer!

Hier ben ik!

Ongevraagd, ongeweigerd, kom ik u een bezoek brengen. Ja, geachte lezer, ik dwarrelde al geruime tijd in de gedachte van mijne uitgever rond en ik moest, ik wilde de wijde wereld in. Ik stelde mij voor, in een gewoon burgerlijk kleedje, wekelijks uit te gaan en bij allen, die mij verlangen te zien, een bezoek te brengen".

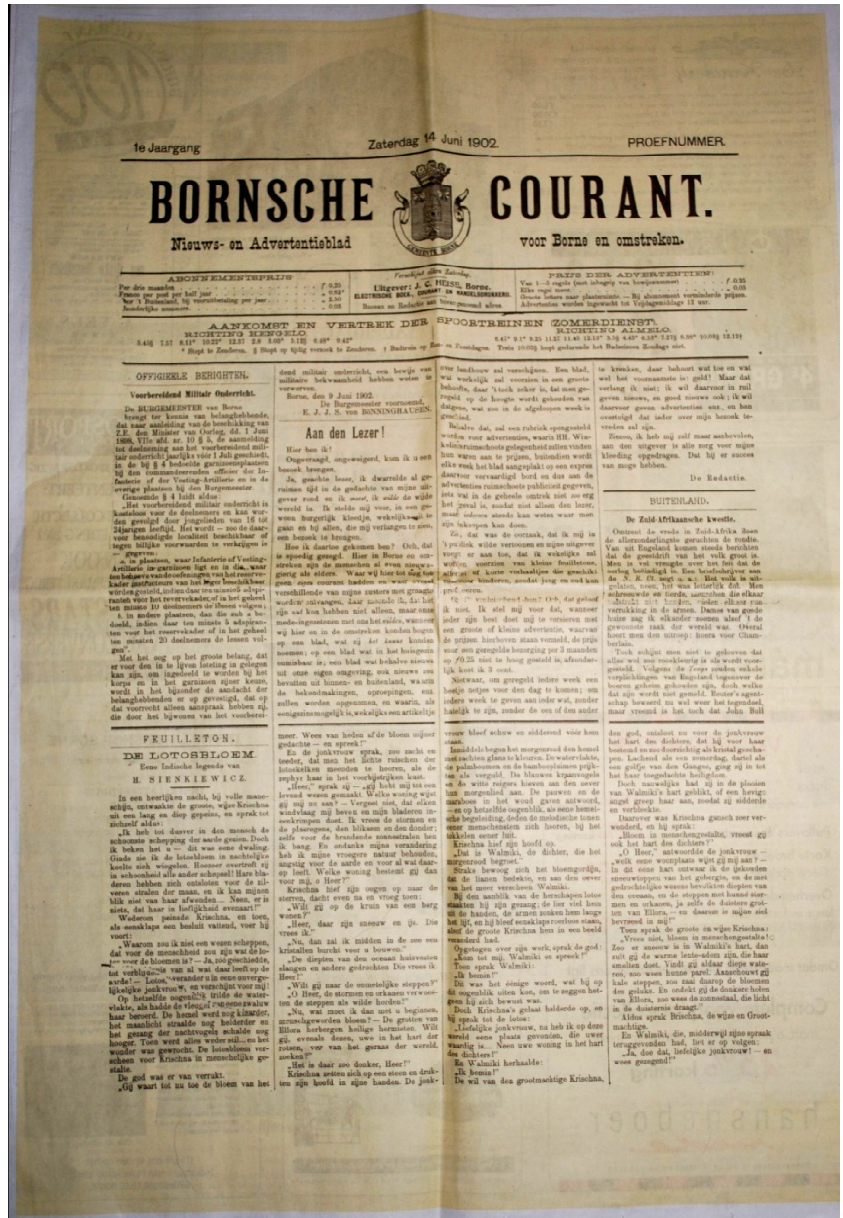
De krant bestond uit twee pagina's een voorkant en een achterkant. De aankomst- en vertrektijden van de treinen stonden erin, het Bornse nieuws, berichten en mededelingen vanuit de gemeente, een artikel over de landbouw en het buitenlandse nieuws, vooral berichten uit Zuid Afrika werden regelmatig gepubliceerd. Heise bleef de ontwikkelingen in dit land volgen. In die tijd werd er niet veel krant gelezen, de dagbladen waren nog in opkomst, radio en tv onbekend, dus het nieuws stroomde slechts mondjesmaat naar de burgers. Verder werd de krant wekelijks voorzien van korte verhaaltjes en/of een feuilleton, zodat zowel jong als oud plezier aan het lezen zou beleven. Bovendien, zo vermeldt het artikel van de Redactie "zal een rubriek open-

gesteld worden voor advertenties waarin HH. Winkeliers ruimschoots de gelegenheid zullen vinden hun waren aan te prijzen, buitendien wordt elke week het blad aangeplakt op een expres daarvoor vervaardigd bord, en dus aan de advertentie ruimschoots publiciteit gegeven. Iets wat in de hele omtrek niet zoo erg het geval is, zodat niet alleen den lezer, maar iedereen steeds kan weten waar men zijn inkoop het best kan doen".

De advertenties kosten 25 cent voor de eerste vijf regels en voor elke regel meer moest vijf cent worden neergeteld. Bij een abonnement kon de adverteerder rekenen op een korting. Een abonnement op de krant moest 25 cent per drie maand kosten of 62 en-een-halve cent per jaar. De krant werd voor dit bedrag ook nog per post verstuurd als dat nodig was. Losse nummers kosten drie cent en moest een krant naar het buitenland worden verstuurd, dan betaalde men fl. 2,50.

Na nog een tweede proefnummer brengt Heise op 28 juni 1902 het eerste officiële nummer van de Borsnsche Courant uit (destijds nog geschreven met sch). Er werden 500 exemplaren gedrukt en deze werden op zaterdag verspreid. Een heel bekende feuilleton was: *De verloren Hertogin*. De vervolgh verhalen zouden jarenlang een vaste plaas innemen op de voorpagina van de krant. Toen de concurrentie van de dagbladen echter te groot werd en de lezers daar elke dag konden genieten van een dergelijk verhaal, nam de interesse af en legde het feuilleton het loodje. De Borsnsche Courant had tevens ruimte voor de mening van de lezer. Zo ontdekten we in een van de eerste uitgaven een ingezonden brief afkomstig van de heren Heymerinkx en Schaafsma. Het thema dat aangesneden werd, betrof het onderwijs. (Ook toen al!)

Het vervaardigen van een krant was in die dagen overigens een hele klus. Alles moest immers met de hand gezet worden. De uitgever had hier dan ook letterlijk de handen vol aan en was er de hele week druk mee. Het is niet bekend of er in die begintijd een journalist in dienst was of dat Heise zelf op pad ging om nieuws te vergaren. Wel weten we dat de uitgever niet erg veel moeite deed om advertenties te verkopen, het aantal abonnees had meer waarde voor hem.

Het eerste proefnummer van de Borsnsche Courant verschijnt op zondag 14 juni 1902

Vrij kort na het opstarten van de krant verhuist Heise met zijn bedrijf naar de Stationsstraat op de plek waar de krant nog steeds gehuisvest is. Hij laat een schitterend pand bouwen in Jugendstil op de hoek Stationsstraat-Cuba. Aan de zijkant laat hij een beeltenis inmettelen. Lange tijd heeft men gedacht dat dit de buste van Paul Krüger zou zijn, maar onderzoek heeft uitgewezen dat niet het geval is. (De beeltenis is met de verbouwing van de drukkerij verwijderd. Een lid van de familie Rensink heeft hem in zijn tuin laten plaatsen. Red). Naast de drukkerij laat Heise een huis bouwen waar hij met zijn gezin gaat wonen.

Het moet hem ongelooflijk veel inspanning en volharding hebben gekost om de Borsnsche Courant van de grond te krijgen. Het lezen van kranten was in die tijd nog niet zo ingeburgerd bij mensen. Het uitbreiden van het aantal abonnees moet daarom

monnikenwerk geweest zijn, waarbij geduld een schone zaak was. Naast de krant had hij uiteraard zijn boek- en kantoorboekhandel, die eveneens aandacht opeiste.

De eerste medewerker die bij Heise in dienst trad was Chris Gorél. In eerste instantie als leerling, maar hij bleek het vak in de vingers te hebben. Chris Gorél maakte vier uitgevers mee en groeide uit tot een manusje-van-alles, die van het hele drukproces op de hoogte was. Daarbij had hij een groot technisch inzicht en wist hij tevens elk mankement, dat zich aan de drukapparatuur voordeed, op te lossen. Hij was een onmisbare kracht, de spil van de drukkerij waar alles omdraaide.

In 1920 keerde Heise met zijn gezin, echtgenote en vier kinderen terug naar Drenthe en vestigde zich in Rolde. Zijn vertrek was vrij plotseling, dit had te maken met zijn gezondheid. De hectiek had zijn tol geëist en Heise bleek vrij zwaar overspannen te zijn. Noodgedwongen moest hij zijn drukkerij verkopen. Het bedrijf werd overgenomen door J. Over. Samen met zijn echtgenote runde hij het bedrijf. Het echtpaar kwam oorspronkelijk uit het westen. Hij was een zeer begaafd graficus, die zelfs examens afnam bij leerlingen. De Bornsche Courant telde toen 600 abonnees. Een behoorlijk aantal, maar donkere wolken pakten zich samen. De economie raakte verzeild in een zware crisis, de werkloosheid steeg tot ongekennde hoogte en de gezinnen hadden hun handen vol aan hun eigen onderhoud. Een krant werd al gauw gezien als een luxe artikel en was een van de eerste dingen die opgezegd werden. Het moet ongetwijfeld een zware periode geweest zijn voor de uitgever.

De drukkerij aan de Stationsstraat in de zestiger jaren van de vorige eeuw. Links is Abert Slijkhuis te zien, in het midden een auteur voor de Boorn & Boerschop, Harrie Filart en rechts Dirk Post.

Over sr. droeg de zaak over aan zijn zoon J. Over jr, in de volksmond ook wel "Bultje" genoemd vanwege zijn hoge rug. Hij trouwde met J. Koning en samen zetten ze de zaak voort. Hij vestigde zelfs een bibliotheek in het pand. Voor 5 cent konden lezers een boek lenen. Achter de winkel was een ruimte waarin kantoorrekken stonden gevuld met boeken, die regelmatig werden aangevuld met nieuwe exemplaren die net uitgekomen waren. Ook dit echtpaar moet het niet gemakkelijk gehad hebben, want zij maakten de oorlog mee. Niet bepaald een gunstige tijd voor een boekwinkel en ook niet voor een krant. De Bornsche Courant mocht zelfs niet meer gedrukt worden!

Over jr was echter heel koningsgezind. Toen de oorlog uitbrak had hij een grote hoeveelheid oranje papier over. Heel zorgvuldig bracht hij dit naar de zolder. "Er komt vast een tijd dat ik dit heel goed kan gebruiken", schijnt hij gezegd te hebben en dat gebeurde in 1945. Op 7 april, amper vier dagen

J. Over sr.

J. Over jr. Hier met zijn vrouw J. Koning in de kantoorboekhandel.

na de bevrijding van Borne verschijnt de Borne Courant, gedrukt op oranje papier! We schrijven de veertigste jaargang.

“Na een verbod van uitgave van ons blad in 1941, in verband met het in den ogen van het Persgilde niet braaf genoeg zijnde, is het thans ons een groot genoegen ook onze krant bevrijd te zien van zijn klusters. Door stroom- en gasgebrek moeten wij de uitgave tot een klein formaat beperken, wij hopen binnen niet al te langen tijd in staat te zijn de krant in zijn oude formaat te doen verschijnen”.

In deze eerste editie staat, behalve de proclamatie van H.M. Koningin Wilhelmina, een brief van pastoor Frank, mededelingen vanuit de

christelijke gemeenten en een exacte beschrijving van de bevrijding van Borne onder de kop *“De lotgevallen dezer week”*:

“Berichten en geruchten over de voortgang der geallieerde troepen bereikten ons aan het eind der vorige week. Dan hoorden wij van diverse plaatsen in de Geldersche Achterhoek, die reeds bevrijd waren. Den Eersten en Tweeden Paaschdag steeg de spanning met het uur, de Mofen trokken steeds somberder gezichten. Het kanaal bij Delden werd bereikt. Enschede vliegveld, Oldenzaal werd bevrijd. Verlangend keken wij uit naar de eerste tanks, dit des te meer omdat wij Tweeden Paaschdag als straf voor het doodschieten van een Duitscher in huis moesten blijven en wie weet wat voor andere gevolgen deze zg terroristische daad zou hebben evenals enkele andere als het reeds gevangen zetten van Duitse soldaten enz. enz. Een dappere Borne jongen heeft toen kans gezien om naar Oldenzaal te gaan om daar de Engelschen van een en ander te verwittigen. Maandag gingen enkelen

Foto uit 1904 waarop de kantoorboekhandel met drukkerij is te zien. Deze foto is van G.J. Heise, kleinzoon van de oprichter. Het achterste deel met de drie ramen is nog steeds te zien aan de Cuba.

stiekem weer op straat. Des middags hoorden wij dat werd opgerukt naar Hengelo en dat de HKP direct moest vertrekken. Duitse soldaten van HKP en Luftwaffe liepen grimmig met pantservuisten en handgranaten door de straten. Al waren wij in huis, de spanning steeg merkbaar. Half zes gingen de werkplaatsen van HKP in vlammen op, de meeste Duitse soldaten vertrokken in vlucht. Het werd zes uur, het werd half zeven, ja daar kwamen de eerste tanks uit de richting Hengelo aanrollen. Er werd door achtergebleven groepen Duitse soldaten hier en daar wat geknald, maar echt angstig was het niet direct, al zal men hier en daar even benauwd geweest zijn. Om 7.30uur kon men zeggen dat geheel Borne bevrijd was.”

De schrijver van dit stuk is helaas niet bekend, wel weten we dat in die tijd de heren Joh. ter Hennepe en H. Muizenbelt actief waren voor de krant.

Wordt vervolgd !

't Beste meubel in 't bedrijf is 'n good en handzaam wief.